

командно-административной системой. При переходе к рынку встает задача использования присущего только ему механизма осуществления транзакций. А его эффективное действие не может быть обеспечено ни институтами, ни формальными институциями. Поэтому зрелость неформальных институций оказывается типобразующим фактором в процессах рыночной трансформации европейских стран.

1. Бальперович Л. Социализм, капитализм, перетворення: Пер. з англ. / Під заг. ред. В. В. Новикова. – Харків: Каравела, 2000. – 416 с.

2. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки: Пер з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2000. – 198 с.

Получено 15.02.2001

УДК 338(477)

О.М.ЩЕРБАХА, канд. екон. наук

Харківський державний економічний університет

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розглянуто деякі проблеми соціально-економічного розвитку України в умовах трансформації економіки – нерівність, безробіття, економічне зростання.

У сучасних умовах трансформації економіки України велика увага приділяється розробці оптимальної стратегії економічного розвитку країни. Але що ми розуміємо під терміном "економічний розвиток"? До 70-х років він ототожнювався з прискоренням темпів економічного зростання. У цей час вважалося, що зростання абсолютного обсягу ВВП (ВВП) в розрахунку на душу населення автоматично приведе до економічного розвитку в країні. Але з часом досвід показав, що деякі країни можуть мати досить високі темпи економічного зростання, проте рівень життя більшості населення в них буде залишатися низьким. Тому в 70-х роках головну увагу в економічному розвитку почали приділяти його соціальним, а не тільки економічним аспектам. Нова стратегія економічного розвитку націлювала на поступове зниження масштабів злиденності, нерівності та безробіття у процесі економічного зростання. У 90-ті роки цю стратегію було доповнено новою концепцією взаємовідносин людини та навколишнього середовища за принципом "людина - виробництво - навколишнє середовище". При цьому під екологічною безпекою розуміли адекватність екологічних умов вимогам збереження здоров'я населення і забезпечення тривалого стійкого соціально-економічного розвитку.

Розглянемо деякі соціально-економічні проблеми економічного розвитку України на сучасному етапі. За даними ООН Україна в 1999р.

займала 91 місце серед 174 країн світу за інтегрованим показником "індекс розвитку людського потенціалу" (показник розвитку національних економік), що враховує такі показники, як ВВП на душу населення, середня тривалість життя та рівень освіти в країні. За цими ж даними в 1994р. за цим показником Україна займала 43 місце [1]. Що ж призвело до такого погіршення стану економічного розвитку України?

По-перше, динаміка темпів зростання ВВП. Так, реальний ВВП 1999р. по відношенню до ВВП 1990р. склав всього 40,39%, тобто за період незалежності України виробництво скоротилося майже в 2,5 рази. На таку ж величину зменшився показник ВВП на душу населення, який в 1999р. за даними ООН склав в Україні 1,6 тис.дол. За даними ж експертів британського щотижневика "Економіст" цей показник в 1999р. становив 0,6 тис.дол. на душу населення. У цей же час в розвинутих країнах світу на душу населення припадало 25-42 тис.дол. ВВП [див. 1].

Якщо ж брати індекс ВВП (у постійних цінах) за січень-листопад 2000р., то в Україні він склав 105,4%, що менше ніж у таких країнах СНД, як Азербайджан – 111,3%, Казахстан – 110,5%, Російська Федерація – 108,4%, Киргизстан – 105,7%, Білорусь – 105,5% [2].

По-друге, середня тривалість життя в Україні за даними ООН скоротилася в 1999р. на 2,5 роки. За цим показником Україна в 1999р. займала 120 місце. У 2000р. населення України зменшилось майже на 0,4 млн. осіб за рахунок природного скорочення та міграційного відтоку. Найгіршим для України є те, що міграційний відтік населення здійснюється в основному за рахунок так званого "витоку мозків", що пов'язаний в першу чергу зі зменшенням обсягів бюджетного фінансування фундаментальних досліджень. У 1999р. витрати державного бюджету України на ці цілі становили менше ніж 0,45% ВВП. Крім того в Україні внаслідок погіршення соціально-економічного становища більшості громадян продовжується процес негативних темпів народжуваності.

Таким чином, можна вважати, що в Україні показник ООН "індекс розвитку людського потенціалу" в 2000р. погіршиться.

Звернемося тепер до деяких проблем нерівності в Україні. За визначенням Н.Смелзера в соціальному аспекті під нерівністю слід розуміти умови, при яких люди мають неоднаковий доступ до суспільних благ, грошей, престижу та влади. Соціопсихологи класифікують нерівність за статтю та віком, за расовими та національними ознаками, за походженням та освітою і т.ін. За даними Харківського центру жіночих досліджень в 1999р. майже 95% працездатного населення України

мали вищу або спеціальну середню освіту, тобто були кваліфікованими спеціалістами. Серед них 43% – жінки і 34,5% – чоловіки. Середня заробітна плата жінок, зайнятих в суспільному виробництві, складала 71,6% від заробітної плати чоловіків, у промисловості цей показник становив вже 63,1%, в медицині – 92,9% [3]. За держкомстатом України безробітними в 2000р. стали 1,5 млн. громадян, серед них жінок – 53,3%, громадян у віці до 28 років – 36,8%. Ці дані говорять самі за себе.

Якщо проаналізувати структуру розподілу доходів населення в Україні, то при використанні співвідношення 10:10 розрив між середніми доходами заможних і бідних громадян становив у 1993р. – 7, в 1994р. – 9, в 1995р. – 12, в 1998р. – 13 разів. Така ж тенденція до підвищення розриву зберігається і в останні роки. Причинами сучасної диференціації населення України за рівнем доходів економісти й соціологи вважають майнову нерівність як наслідок приватизаційних процесів, використання службового положення при розподілі державного майна та ін. До цього слід додати й те, що при розподілі доходів велику роль відіграє корупція, особливо у вищих ешелонах влади. Так, за даними незалежної міжнародної експертизи в 2000р. Україна посідала друге місце серед 90 країн світу за корумпованістю, поступаючись лише Азербайджану.

Але аналіз структури розподілу доходів в Україні не можна вважати абсолютно правильним, тому що в ньому зовсім відсутній так званий тіньовий сектор економіки, який за приблизними підрахунками становить 52% реального ВВП. Має місце велика заборгованість держави з виплати основних доходів громадян. в першу чергу заробітної плати. Вклади населення в ощадкасах часів СРСР так і не повернуті. Отже, реальна картина нерівності в Україні значно гірша, ніж про це свідчить офіційна статистика.

Що ж до рівня безробіття, то за офіційними даними держкомстату України він в 1999-2000рр. був незмінним і на кінець аналізованих періодів становив 4,2% [див. 2]. Але при обчисленні рівня безробіття за методикою МОП останній вище майже в 5 разів. На таке становище значною мірою впливає високий рівень прихованої форми безробіття, яка притаманна майже всім великим підприємствам України. Крім того, слід зазначити, що за деякими даними майже чверть економічно активного і частка економічно неактивного населення України зайняті в тіньовому секторі економіки. При цьому деякі з них можуть бути зареєстровані в центрах зайнятості як безробітні. Цей факт теж не дає змоги реально оцінити рівень безробіття та розподілу структури доходів в Україні. До цього слід додати, що тіньова економіка стає основ-

ним видом діяльності широких верств населення не стільки через відсутність вакансій на ринку праці, скільки внаслідок низького рівня офіційної заробітної плати та неоптимальної податкової політики в Україні.

Більше того, продовжуючи проблему нерівності, треба відзначити, що рівень безробіття відрізняється між міським і сільським населенням, а також між окремими регіонами країни. Так, в 2000р. за даними держкомстату України навантаження на одне вільне робоче місце в промисловості зменшилося в середньому з 24 до 17 осіб, а в сільському господарстві збільшилося з 20 до 35 осіб. Серед регіонів країни найвищий рівень безробіття був на ринках праці західної частини країни (Житомирська область – 8,1%), а найнижчий – у містах Києві та Севастополі – по 0,8% [див. 2].

Таким чином, якщо проаналізувати наведені вище дані, то слід зробити висновок, що соціально-економічні проблеми розвитку в Україні знаходяться в дуже складному стані і потребують великої уваги. Для поліпшення цього становища слід змінити акценти в соціально-економічній політиці України: більше уваги приділяти розробці оптимальної стратегії розвитку окремих галузей народного господарства, в першу чергу тих, де Україна займає одне з провідних місць у світі, – наприклад, у металургійній галузі.

1. Восточноевропейская страна // Украинская Инвестиционная Газета. – 7 ноября 2000г. – С.8-9.

2. У дзеркалі статистики економіки України у 2000 році // Урядовий кур'єр. – 23 січня 2001 р. – С.5-8.

3. Украинская женщина в условиях переходной экономики // Вечерний Харьков. – 18 марта 2000г.

Отримано 14.02.2001

УДК 657.471:664.6

А.Н.ФАДЕЕВА

Харьковская государственная академия технологии и организации питания

О МЕТОДИКЕ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ОБЩЕПРОИЗВОДСТВЕННЫХ РАСХОДОВ В ХЛЕБОПЕКАРНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Рассматривается методика распределения общепроизводственных затрат в хлебопекарном производстве. Даются рекомендации по учету общепроизводственных расходов.

В условиях развития в экономике Украины конкуренции, свободной системы ценообразования возрастает роль себестоимости как важ-